

Bir Zekâ Sporu: BULMACA ÇÖZME

Altıncı

Endüstri Meslek Lisesi, S.2-KAYSERİ

Dünyada 1,5 milyar insan gazetelerde-ki, dergilerdeki bulmacaları çözmek için saatlerini, vakitlerini harcıyorlar. Memleketimizde her gün 1 milyon saat bu işe ayrılıyor. Üstünkörü bir bakışla bu saatler heba oluyor gibi gelmektedir insana. Halbuki bu saatler örneğin tavlada başında veya iskambil başında geçen saatler gibi değildir. Bu talih oyunlarında hem para, hem vakit kaybolmaktadır. Bulmaca çözümünde ise, insanın zekası çalışmakta, kelime hazinesi gelişmektedir.

Birçok büyük isimler, boş zamanlarını, bulmaca çözmekle geçirmektedir. Bu, yalnız Türkiye'miz için değil bütün dünya içindir. Bugün yerli, yabancı hemen hiç bir gazete yoktur ki, hergün bulmaca yayınlamasın ve ertesi günde bu bulmacaların çözümlerini açıklamassın.

Örneğin Fransa'nın eski dışişleri bakanlarından Maurice Schumann hergün bulmaca çözenlerin başında gelmektedir. Bakan, tarifi yanlış veya vuzuhsuz yapılmış kelimeler için, derhal ilgili gazeteye telefon etmekte ve yanlış protesto etmektedir.

Bulmaca çözmeye salgını, bazen garip sonuçlar da vermektedir. Şikago'lu bir kadın, her gün iş dönüşünde, evde 5-6 gazetenin bulmacasını çözen kocası tarafından ihmale uğradığını ileri sürerek boşanma davası açmıştır.

İngiltere'de Prenses Margaret, bulmaca çözmeye yarışmalarına bir çok kere katılmış, bir defasında, ödül olarak bir kaç kitapla 1200 sterlin almıştır. Polis romanları yazarı ünlü Agatha Christie'nin 4,5 yıl durmadan oynanan "Tuzak" adlı eserinin oynadığı tiyatronun elektrikçisi, bulmaca çözmekten piyesi bir kere dahi seyretmeye vakit bulamadığını söylemiştir. Elektrikçi bu süre içinde 1999 bulmaca çözdüğünü sözlerine eklemiştir.

Yugoslavya'da bir bulmaca yazarı, 40.000 kareli, 8469 tarifli bir bulmacayı tam 1 yılda hazırladı. Sırp-Hrvat dilinde hazırlanmış olan bu bulmacayı tam olarak çözmeye kimse başarı gösterememiştir. Güney Afrika'da bir bulmaca yazarı, 7.347 kareli 1.628 tarifli dev bir bulmaca hazırlamıştır. Üç ayrı gazetenin aynı günde yayınladığı bu bulmaca büyük ilgi topladı. Fransa'da çıkan France-Soir gazetesi her hafta 900 kareli, 300 tarifli bir bulmaca vermektedir. Yine Fransa'da 50'li yıllarda, 3 yıl arka arkaya bulmaca çözmeye yarışması düzenlenmiştir. Yarışmayı düzenleyen gazete yarışmaya en çok 15.000 kişinin katılacağını sanıyordu. 85.000 kişi katıldı. Paris'in Saint-Lazare Garı civarındaki bir kahvede yarı resmi bir kelime borsası açılmıştı. Fakat finalistlerin hep aynı kişiler olması nedeniyle bu yarışmalara son verildi. Belçika ve İsviçre'de yarışmalar tertiplendi. Zira, bu iki ülkede bulmaca çözmeyi iş edinmelerin sayısı hayli kabarıktı. Örneğin Belçika'nın Liege Şehrinin bulmaca çözmeye kulübünün 65.000 üyesi vardır.

Fransa'da bulmaca yazarlarının en ünlülerinden Max Favaletti bir sabah, evinin kapısının hızlı hızlı çalındığını hissetti. Aceleyle kapıyı açan Favaletti, kendisini mühendis olarak tanıtan, iyi giyimli bir gençle karşılaştı. Genç mühendis, yazarın yanlış bir tarifine sinirlenmiş, çalıştığı vilayetten srf protesto için Paris'e gelerek yazarı bulmuştu.

Bulmacalardaki tarifler bazen yazarlarının başına dert de açmaktadır. II. Dünya Savaşının en hareketli yılı olan 1944 yılında, İngiltere'deki müttefik orduları Avrupa'ya çıkarma hazırlıkları içinde idiler. Çıkarma ile ilgili şeyler şifreli kelimelerle ifade edilecekti... Tam bu sırada, Londra'da çıkan Daily Telegraph Gazetesi bu şifreli isimleri, birer ikiye bulmacalarında kullanmaya başladı. Gazetenin 22 Mayıs tarihli nüshasındaki bulmacanın bir tarifi Omaha

kelimesini veriyordu. Yani, tarife göre bulunacak kelime Omaha idi. Halbuki bu kelime, Müttefik Başkomutanlığı tarafından, çıkarma yapılacak yere verilmiş şifreli isimdi. 27 Mayıs nüshasında çıkan bulmacada, tarife göre Overlord kelimesinin bulunması gerekiyordu. Bu kelime çıkarma hareketına verilen şifreli isimdi. 30 Mayıs sayısında Dut kelimesi vardır. Bu da çıkarmada kullanılacak suni iki limanın ismi idi. Ve nihayet gazetenin 1 Haziran tarihli sayısında, bulunacak kelimeler arasında Neptün kelimesi vardı. Bu da çıkarmada donanmaya düşen işe verilmiş şifreli isimdi.

İngiliz Haber Alma Servisi, derhal harekete geçti. Bulmaca yolu ile düşmana gizli haber mi uçuruluyordu? Tahkikat sonunda, bulmacaları hazırlayanların birinin, bir okulun çok kıymetli müdürü olduğu anlaşıldı. Müdür suçsuz olduğunu kelimelerin tesadüfen konmuş olduğunu uzun uzun anlattı. Karşındakileri ikna edinceye kadar ahla kararı seçti. Kelimeler gerçekten de hasten değil, tesadüfen konmuştu. Bunun üzerine, bulmacalarda kullanılmaması gereken kelimelerin bir listesi yayınladı. Yazarlar da böylece takipten kurtuldu.

Bulmaca, ilk olarak 2 Kasım 1913 yılında, bir İngiliz olan Arthur Wynne tarafından icad edildi, fakat fazla ilgi görmedi. Mucit, 1 yıl sonra Amerika'ya gitti. Fikir, burada büyük ilgi topladı. Bulmacanın Amerika'da gördüğü rağbet, İngiliz gazetelerinin de işi ele almasını sağladı. Bulmacanın Fransa'ya atılması 1925 yılındadır.

Oradan da bize geçti. Fransa'da ilk bulmacalar Le Gaulois Excelsior, Le Journal, Le Matin, l'intransigeant gibi gazetelerde yayınlandı. Ayrıca Bulmaca Dergisi adlı bir dergi yayınlanmaya başladı ve ilk kez 1925 de çıkan bu dergi, bugün hala devam etmektedir. Bunu Bulmaca Akademisi adlı bir akademi takip etti. Ünlü romancı ve tiyatro yazarı Tristan Bernard bu akademinin ilk başkanı olmuştur. Ünlü yazar, mizahi yaratıcılığı için yepyeni bir alan bulmuştur.

Tariflerin hazırlanmasında en önemli husus; bulmacaların hitap ettiği kimselerin kültür seviyelerini ve zevklerini göz önünde bulundurmaktır. Okuyucuyu dikkatsiz sanmamak da, ayrıca dikkat edilecek bir husustur.

Bazı bulmacalarda çift anlamlı tarifler verilmektedir. Fakat bulmaca yarışmasında böyle karşılığı iki ayrı kelime olan tarifler yapılması yasaklanmıştır. Zira bu durumun şans oyununa girdiği kabul edilmiştir.

Ünlü Fransız Akademisinin Daimi Sekreteri Marice Genevoix'da bulmaca meraklıları arasındadır. Bilgin, merakının nedenini şöyle açıklamaktadır:

"Bulmaca çözmekten çok hoşlanıyorum. İnsan hafızasını çalıştırmak, sık sık diksiyonere, ansiklopediye bakmak ihtiyacını duyuyor. Bulmaca çözme, en aşağı beden cinnastisi kadar yararlı bir zeka cinnastisidir."

- **Önemli olan, söylenenin ne olduğu ya da nasıl söylendiği değil, ama söylenenin nasıl anlaşıldığıdır.**

Guy HUNTER

- **Kuşkusuz yaşa... Çünkü bunalım içinde yaşayanların ruhları ve bedenleri küçülür.**

ZOROASTER

- **Sürekli tatil, cehennemin en iyi tanımlanmasıdır.**

Bernard SHAW